

плану розвитку не лише оборонного сектора, а всіх інших галузей, що дозволять забезпечувати нормальне функціонування економіки країни. Крім цього, варто переглянути всі державні програми в оборонному секторі для того, щоб виключити неефективні, акцентувавши увагу на пріоритетних розробках. Особливу увагу потрібно приділити розгляду довгострокових програм, оскільки вони не враховують наслідків війни та можливу гіперінфляцію в країні в повоєнний період. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Власюк О. С. Національна безпека України: еволюція проблем внутрішньої політики : вибр. наук. праці. Київ : НІСД, 2016. 528 с.
2. Експрес-випуск Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2022/07/09.pdf>
3. Офіційні дані Державного агентства автомобільних доріг України. URL: <https://ukravrtdor.gov.ua>
4. Офіційні дані Міністерства фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/markets/fuel/2022-01>
5. Офіційні дані Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua>
6. Закон України «Про Митний тариф України» від 04.06.2020 р. № 674-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/674-20#Text>
7. Стратегія воєнної безпеки України: затв. Указом Президента України від 25.03.2021 р. № 121/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#Text>
8. Чеберяко О. В., Варналій З. С. Фінансові передумови та оцінка фінансування оборони в умовах росій-

сько-української гібридної війни. *Науковий вісник Полісся*. 2017. № 4. Ч. 1. С. 143–149. URL: <http://nvp.stu.cn.ua/article/view/123401/118104>

REFERENCES

- Cheberiyako, O. V., and Varnalij, Z. S. "Finansovi peredumovy ta otsinka finansuvannia oborony v umovakh rosiisko-ukrainskoi hibrydnoi viiny" [Financial Prerequisites and Assessment of Defense Under the Conditions of Russian-Ukrainian Hybrid War]. *Naukovyi visnyk Polissia*, no. 4, part 1 (2017): 143-149. <http://nvp.stu.cn.ua/article/view/123401/118104>
- "Ekspres-vypusk Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy" [Express Issue of the State Statistics Service of Ukraine]. <https://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2022/07/09.pdf>
- [Legal Act of Ukraine] (2020). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/674-20#Text>
- [Legal Act of Ukraine] (2021). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#Text>
- "Ofitsiini dani Derzhavnogo aghentstva avtomobilnykh dorih Ukrainy" [Official Data of the State Highway Agency of Ukraine]. <https://ukravrtdor.gov.ua>
- "Ofitsiini dani Ministerstva finansiv Ukrainy" [Official Data of the Ministry of Finance of Ukraine]. <https://index.minfin.com.ua/ua/markets/fuel/2022-01>
- "Ofitsiini dani Natsionalnogo banku Ukrainy" [Official Data of the National Bank of Ukraine]. <https://bank.gov.ua>
- Vlasiuk, O. S. *Natsionalna bezpeka Ukrainy: evoliutsiia problem vnutrishnyoi polityky* [National Security of Ukraine: Evolution of Domestic Policy Problems]. Kyiv: NISD, 2016.

УДК 336.012.23-044.922

JEL: D02; E02; E61

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-6-84-93>

ТРАНСФОРМАЦІЯ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРА: ЧИННИКИ, ФОРМИ, НАПРЯМИ

©2022 ПРИМОСТКА Л. О., ЧЕПІЖКО О. В.

УДК 336.012.23-044.922

JEL: D02; E02; E61

Примостка Л. О., Чепіжко О. В. Трансформація фінансового сектора: чинники, форми, напрями

Визначальною тенденцією останніх десятиліть стало стрімке зростання обсягів фінансового бізнесу. Очевидно, що цей новий виток розвитку сформований під впливом певних чинників, реалізується в різних формах і напрямках. У пошуку оптимального співвідношення між цими базовими компонентами стратегії розвитку фінансового сектора трансформуються, ускладнюються та набувають нового змісту. Мета статті полягає у визначенні пріоритетних напрямів розвитку вітчизняного фінансового бізнесу на основі поглибленого розуміння чинників і форм трансформаційних зрушень у фінансовій сфері. Визначено, що трансформації притаманні такі властивості, як еволюційність, комплексність, цілеспрямованість, строковість, ациклічність, адитивність. Зазначено, що трансформаційні процеси повинні мати випереджаючий характер, середньо- та довгостроковий горизонт планування та динамічно імплементувати немінучі перетворення, обираючи правильний вектор таких змін. Фінансовий сектор виступає як об'єкт трансформації. Виходячи з цього, обов'язковим є розуміння чинників, які приводять до трансформації та мети досягнення кінцевого результату трансформації. Запропоновано систематизувати їх на дві групи: такі, що приводять до трансформації фінансового сектора, та чинники, які її супроводжують. Акцентовано увагу на ризик-ландшафті трансформації фінансового сектора, що визначається характером і формою структурних, інституційних, організаційних, функціональних і регуляторних змін і проявляється у відмінностях між поставленими стратегічними цілями та реально отриманим результатом. Виділено два ключові напрями трансформації фінансового сектора – організаційний і функціональний. Організаційна трансформація передбачає перетворення інституційної структури фінансового сектора й організації ведення фінансової діяльності. Функціональна трансформація передбачає переосмислення функцій фінансового та банківського секторів, їх ролі, концепцій і правил регулювання. Обґрунтовано, що саме ці напрями потребують модернізації, оновлення та більш чіткого визначення відповідних організаційних і процедурних форм їх реалізації. За результатами узагальнення визначено перспективні напрями трансформації фінансового сектора України.

Ключові слова: трансформація, фінансовий бізнес, реорганізація, функціональна трансформація, інституційні зрушення, банк, регулювання.
Рис.: 5. **Бібл.:** 15.

Примостка Людмила Олександрівна – доктор економічних наук, професор, завідувачка кафедри банківської справи та страхування, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (просп. Перемоги, 54/1, Київ, 03057, Україна)

E-mail: priml@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5490-2112>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/1911092/lyudmyla-prymostka/>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57207890044>

Чепіжко Оксана Вікторівна – здобувач ступеня доктора філософії кафедри банківської справи та страхування, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (просп. Перемоги, 54/1, Київ, 03057, Україна)

E-mail: oksana_chepizhko@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1792-2282>

UDC 336.012.23-044.922

JEL: D02; E02; E61

Prymostka L. O., Chepizhko O. V. Transformation of the Financial Sector: Factors, Forms, Directions

The decisive tendency of recent decades has been the rapid growth of the volume of financial business. Obviously this new round of development is formed under the influence of certain factors, is implemented in various forms and directions. In search of the optimal correlation between these basic components of the strategy for the development of the finance sector, they are transformed, complicated and acquire a new meaning. The purpose of the article is to determine the priority directions for the development of domestic financial business on the basis of an in-depth understanding of the factors and forms of transformation changes in the financial sector. It is determined that speaking of transformation such properties as evolution, complexity, purposefulness, maturity, cyclicity, and additiveness are appropriate. It is noted that transformation processes should be proactive, have medium- and long-term planning horizons and dynamically implement inevitable transformations, choosing the right vector of such changes. The financial sector acts as an object of transformation. Based on this, it is imperative to understand the factors that lead to transformation and the goal of achieving the final result of transformation. It is proposed to systematize them into two groups: those that lead to the transformation of the financial sector, and the factors that accompany it. Emphasis is placed on the risk landscape of financial sector transformation, which is determined by the nature and form of structural, institutional, organizational, functional, and regulatory changes and is manifested in the differences between the set strategic goals and the actual result. Two key directions of transformation of the financial sector are highlighted: organizational and functional. The organizational transformation involves the transformation of the institutional structure of the financial sector and the organization of conduct of financial activities. The functional transformation involves rethinking the functions of the financial and banking sectors, their role, conceptions, and rules of regulation. It is substantiated that these directions precisely require modernization, updating and a closer definition of the relevant organizational and procedural forms of their implementation. Based on the results of the carried out generalization, promising directions for the transformation of the financial sector of Ukraine are identified.

Keywords: transformation, financial business, reorganization, functional transformation, institutional shifts, bank, regulation.

Fig.: 5. **Bibl.:** 15.

Prymostka Lyudmyla O. – D. Sc. (Economics), Professor, Head of the Department of Banking and Insurance, Kyiv National Economic University named after V. Hetman (54/1 Peremohy Ave., Kyiv, 03057, Ukraine)

E-mail: priml@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5490-2112>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/1911092/lyudmyla-prymostka/>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57207890044>

Chepizhko Oksana V. – Graduate of the degree of Doctor of Philosophy, Department of Banking and Insurance, Kyiv National Economic University named after V. Hetman (54/1 Peremohy Ave., Kyiv, 03057, Ukraine)

E-mail: oksana_chepizhko@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1792-2282>

Динамічному розвитку фінансових систем, галузей і секторів економіки іманентно притаманні постійні зміни – трансформації, зумовлені як об'єктивними, так суб'єктивними обставинами. Процес трансформації передбачає створення «нової формації», яка має на меті вдосконалення формату реалізації всіх процесів та забезпечення максимальної продуктивності діяльності в будь-яких сферах. Інституційно-структурні зміни у фінансовому секторі спрямовані на стимулювання сталого й інклюзивного розвитку економіки та підвищення добробуту громадян через забезпечення ефективного акумулювання, розподілу та обігу фінансових ресурсів в економіці. Характер та ефективність цих змін корелює з детермінантами, що обумовлюють їх необхідність, формами та напрямками, в яких відбува-

ються ці зміни. Розуміння цих базових основ дозволяє точніше передбачати стратегічні наслідки трансформаційних перетворень для фінансового сектора та сталого розвитку економіки.

До цих пір немає єдиного розуміння серед дослідників і професіоналів про стратегічні зміни, що відбуваються у фінансовому секторі, їх рушійні сили та майбутні тенденції розвитку фінансового сектора (ФС). У широкому сенсі термін «трансформація» (англ. – *transformation*) набув розповсюдження в економічній англомовній літературі, починаючи із 1800-х років, а поняття «трансформація фінансового сектора» (ТФС) (англ. – *transformation of the financial sector, transformation of the financial system*) стало популярним після Великої депресії. Пошуковий інтерес до поняття «трансформація фінансового сектора»

спостерігається з 2004 р. (хоч і на невисокому рівні), однак у 2020 р. мав стабільну частотність запитів, що свідчить про стійку зацікавленість до нього науково-го співтовариства у Google (рис. 1).

Загальні засади трансформаційних процесів досліджували багато зарубіжних і вітчизняних учених, серед яких: П. Гохан, Д. Депаффіліс, Т. Коллер, Т. Коупленд, Д. Муррін, У. Стеджер, Дж. Хікс та інші науковці. М. Зелений (M. Zeleny) [2], Б. Геррендорф (B. Herrendorf) та інші [3] розглядають трансформацію через суттєві безповоротні зрушення у фінансовій діяльності, структурних перетвореннях у сферах фінансової активності. Дослідження процесів трансформації фінансового сектора у вітчизняній науці є досить обмеженими. Досліджуючи трансформаційні процеси в діяльності фінансових посередників, З. Васильченко визначила, що вони є інтерпретацією кардинального перегляду змісту діяльності та структурної перебудови фінансового сектора загалом

[4, с. 3]. Сутність таких трансформацій автор вбачає в забезпеченні досягнення та підтримки сталого розвитку фінансового сектора, з чим варто погодитися. Як форму прояву трансформації З. Васильченко визначає реструктуризацію. При цьому науковець не враховує функціональну трансформацію, яка проявляється безпосередньо через трансформацію функцій. Як систему широкомасштабних, структурних і фундаментальних змін розглядають трансформацію Л. Чернюк [5], Г. Азаренкова зі співавторами [6]. І. Краснова зазначає, що зрушення у фінансовому посередництві реалізуються в декількох формах і способах: 1) інституційні – концентрація та консолідація фінансового капіталу; 2) функціональні – конвергенція й універсалізація фінансових інститутів; 3) територіальні – інтернаціоналізація капіталу та транснаціоналізація фінансової діяльності [7, с. 21]. О. Гусева додає, що на етапі, коли можливості ефективних якісних перетворень функцій і структур у межах обраних стратегічних орієнтирів будуть вичерпані, постає

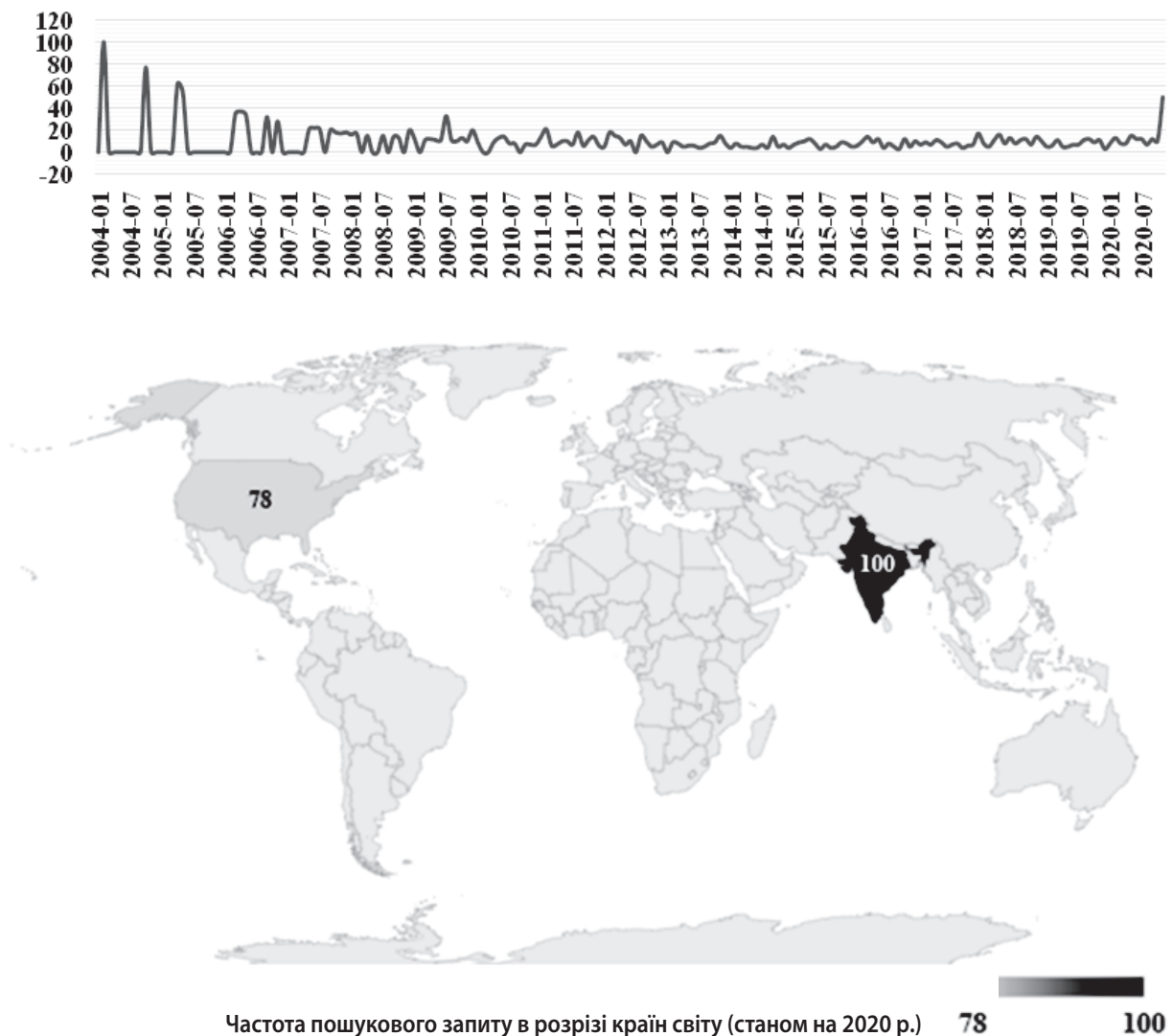

Рис. 1. Пошуковий інтерес до поняття «transformation of the financial system» користувачів Google за даними сервісу «Google Trends» (2004–2020 рр.)

Джерело: сформовано за даними [1].

необхідність радикальної трансформації або принципового оновлення, тобто повної зміни генеральної стратегії [8, с. 54–55].

Змістовно підходить до визначення трансформації фінансового сектора економіки (як системи вищого рівня, до складу якого відносять банківський сектор) О. Барановський, який сформував дефініцію цього процесу, як: 1) багатомірною та багаторівневого переходу транзиту від одного якісного стану фінансового сектора до іншого якісного стану; 2) еволюційного перетворення, тривалих і цілеспрямованих кількісних і якісних змін у системі економічних відносин з приводу акумулювання фінансових ресурсів, кредитування й інвестування, розрахунково-касового обслуговування та переказу грошових коштів, хеджування ризиків; інститутів власності й організаційно-правових форм і принципів функціонування фінансових інститутів та їх розмірів і структури; в ефективності розподілу та використання наявних фінансових ресурсів [9, с. 186]. Дослідник робить акцент саме на еволюційному характері перетворень, спрямованих на забезпечення якісного виконання покладених на фінансовий сектор функцій і завдань.

Трансформаційні процеси повинні мати випереджаючий характер, зорієнтований на середньо- та довгострокові горизонти та вчасно імплементувати необхідні перетворення, обираючи правильний вектор таких змін. Безумовно, основоположною закономірністю розвитку фінансової діяльності має бути її відповідність стратегічним цілям розвитку національної економіки та спрямованість на задоволення потреб, зумовлених відтворювальним процесом [10, с. 9].

Метою статті є визначення пріоритетних напрямів розвитку фінансового бізнесу на основі поглибленого розуміння форм і чинників трансформаційних зрушень у фінансовій сфері.

У дослідженні використано системний підхід при змістовному наповненні структурно-функціональної сутності трансформаційних процесів. Контент-аналіз проводився із застосуванням методів теоретичного узагальнення, наукового абстрагування, синтезу, індукції, дедукції, що дало можливість визначити дефініцію трансформації з функціональної та інституційної точок зору, систематизувати форми та напрями трансформаційних перетворень фінансового ландшафту, що уособлює нову еру конвергентних послуг.

За своїм сутнісним змістом термін «трансформація» (від латинського «*transformatio*» – перетворення, переміна, метаморфоза, розбудова; «*trans*» – через, за, «*forma*» – форма, вид, образ) характеризується як процес перетворення структури, форм і способів, зміни цільової спрямованості діяльності, істотних властивостей чого-небудь [11, с. 25]. Фактично семантикою трансформації є розвиток, вияв діалектичних змін у формах і фазах існування будь-яких систем і притаманних їм структур [12, с. 136].

Узагальнення академічних досліджень трактувань сутності цього поняття дозволило дійти висновку, що трансформація в широкому розумінні є:

- ✦ еволюційним явищем, для якого характерні перетворення системи, структури, відносин, без можливості повернення до попередньої системи або попереднього рівня розвитку;
- ✦ комплексним процесом, який включає фундаментальні якісні та кількісні зміни, зумовлені різноманітним чинників;
- ✦ процесом, орієнтованим на розвиток і досягнення ефективної та стійкої системи;
- ✦ довго-, середньо- та короткостроковим процесом залежно від об'єкта трансформації: чим складнішою є система, тим довгою буде трансформація;
- ✦ процесом, який не пов'язаний з циклічністю економічного розвитку.

Трансформація об'єкта можлива за наявності: 1) чинників, які приводять до трансформації; 2) мети досягнення кінцевого результату трансформації, який набуває прояву якісно нової діяльності внаслідок перетворення структури об'єкта, властивостей і зв'язків його елементів тощо [12, с. 33]. У такому контексті фінансовий сектор слід розглядати як об'єкт трансформації. Зазвичай зміни у фінансовому секторі спрямовані на стимулювання сталого та інклюзивного розвитку економіки, розширення спектра інноваційних продуктів та послуг, зростання добробуту громадян через забезпечення ефективного акумулювання, розподілу й обігу фінансових ресурсів. Отже, *трансформація фінансового сектора проявляється через суттєві зрушення, зорієнтовані на забезпечення довгострокової ефективної фінансової діяльності.*

Мета діяльності суб'єктів фінансового сектора полягає в задоволенні потреб кінцевих споживачів, які в процесі своєї діяльності потребують використання різних фінансових інструментів задля досягнення власних цілей. Саме кінцеві споживачі фінансових послуг перебувають у центрі уваги всіх учасників фінансового ринку, адже створення умов для ефективної роботи економічних суб'єктів є основним завданням усього фінансового сектора.

Важливою складовою фінансового сектора є банківська система. З огляду на свою унікальність на вітчизняному ринку найчастіше саме банки стають безпосередньо локомотивом економічного зростання [13, с. 11]. Відповідно, трансформація фінансового сектора тягне за собою автоматичну трансформацію банківського сектора. Може мати місце і зворотна ситуація, коли трансформація банківської системи стає каталізатором трансформації всього фінансового сектора. Усе це дозволяє стверджувати, що фінансовому сектору належить провідна роль у процесі забезпечення економічного зростання через властиву йому трансформаційну функцію.

Дослідження процесів трансформації фінансового сектора економіки показали, що в економічній науці не існує єдиного підходу до визначення сутності цього явища. Одні вчені визначають фінансовий сектор з позиції інституційного підходу як сукупність фінансових установ, які надають фінансові послуги споживачам. Для інших ближчим є функціональний підхід, за яким фінансові посередники в секторі пов'язані між собою функціональними зв'язками. За сучасних умов важливо розглядати сукупність зв'язків у фінансовому секторі через призму системності, що особливо відчувається в період фінансової та економічної криз і проявляється через розповсюдження проблем між фінансовими посередниками. Важливість системного підходу обумовлена тим, що в умовах глобалізації та диджиталізації ринку може відбуватися трансмісія ризиків на всіх учасників фінансового ринку, в т. ч. банки та пов'язані з ними інші фінансово-кредитні установи, що провокує появу «ефекту зараження». Значною мірою це стосується власне самих банків, особливо системно важливих. Системний зв'язок між банками та іншими суб'єктами фінансового сектора формується через кореспондентські, партнерські та клієнтські зв'язки. Банки можуть поєднуватись як усіма цими зв'язками, так і окремими з них.

Таким чином, під **трансформацією фінансового сектора** пропонуємо розуміти комплексний процес якісних і кількісних перетворень усіх рівнів функціонування, спрямований на інтеграцію в міжнародний фінансовий простір, підвищення ефективності, досягнення стабільності, конкурентоспроможності, що забезпечить динамічний розвиток та інклюзивне економічне зростання.

Отже, трансформація фінансового сектора передбачає розвиток і зміни, які спрямовані на вдосконалення:

- ✦ економічних відносин, які виникають між провайдером фінансових послуг (ПФП) і споживачами фінансових послуг;
- ✦ інституційної структури фінансового сектора, принципів організації та діяльності ПФП, різновидів ПФП, форм їх власності, розмірів і моделей їх розвитку;
- ✦ виконання фінансовим сектором емісійної, трансформаційної та стабілізаційної функцій.

Крім того, акцентуємо увагу, що «трансформація» фінансового сектора – це не просто питання, що стосуються суто фінансових установ, але й питання того, як цей сектор підтримує сталий економічний розвиток. Зокрема, це і питання:

- ✦ доступності фінансових послуг споживачам, їх доступності та відповідності потребам споживачів;
- ✦ управління активами фінансових установ, їх чутливості до потреб і викликів;

- ✦ джерел і напрямів використання фінансових активів.

У будь-якому випадку трансформація у фінансовому секторі передбачає комплексне розширення процесів, методів ведення бізнесу та надання фінансових послуг. При цьому трансформація фінансового сектора неодмінно пов'язана з трансформацією інших систем на горизонтальному та/або вертикальному рівнях – фінансова система, банківська система, небанківський фінансовий сегмент, а їхня взаємопов'язаність приводить до того, що трансформаційні зрушення у фінансовому секторі впливають на економічну систему загалом, у тому числі на конкурентні сектори економіки. Крім того, у вітчизняній практиці яскраво проявляється тенденція, що трансформаційні зміни на різних щаблях банківської системи приводять до виникнення ефекту «ланцюгової реакції», наслідком якої стає поширення її дії з макrorівня на всіх інших суб'єктів господарювання. Схематично представимо трансформацію фінансового сектора через систему різнорівневих трансформацій (рис. 2).

Важливим питанням залишається дослідження чинників, які впливають на трансформацію фінансового сектора, перелік яких досить значний. Трансформаційні процеси відбуваються під впливом багатьох досить різноманітних чинників, тому з метою систематизації розподілимо їх на дві групи: такі, що призводять до трансформації фінансового сектора, та чинники, які її супроводжують.

До першої групи чинників (які приводять до трансформації фінансового сектора) належать:

- ✦ ступінь розвитку фінансового сектора;
  - ✦ рівень стабільності та стійкості до викликів (шоків);
  - ✦ показники ефективності та прибутковості в середньо- та довгостроковій перспективі;
  - ✦ низька якість активів та рівень кредитних ризиків;
  - ✦ обмеженість довгострокової ресурсної бази;
  - ✦ ступінь впливу фінансового сектора на економічне зростання країни;
  - ✦ тенденції на світовому фінансовому ринку;
  - ✦ рівень інституційної спроможності та політичної незалежності центрального банку та/або наглядової інституції;
  - ✦ зростаюча конкуренція з боку небанківських фінансових установ та фінтех-компаній;
  - ✦ науково-технічний прогрес;
  - ✦ рівень життя населення та фінансовий стан суб'єктів господарської діяльності;
  - ✦ рівень фінансової інклюзії та довіри населення.
- До другої групи чинників (які супроводжують трансформаційні процеси), слід віднести:
- ✦ інновації та прогрес у фінансовому секторі;

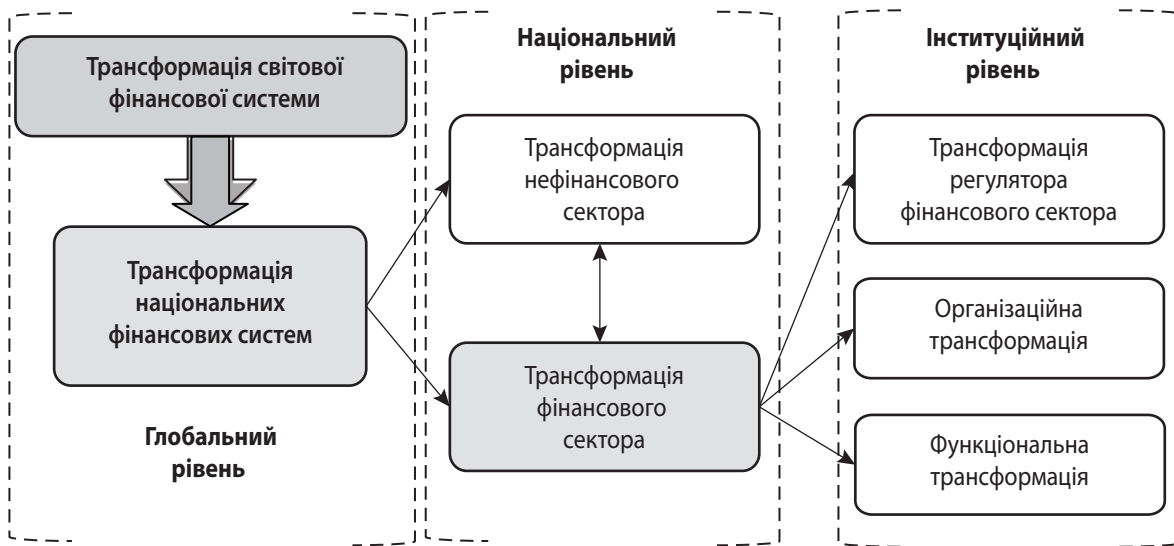

Рис. 2. Спрямованість трансформаційних змін у фінансовому секторі в розрізі рівнів

Джерело: авторська розробка.

- ✦ рівень практичних знань і досвіду, компетенції працівників фінансового сектора, а також рівень їхньої освіти;
- ✦ рівень автоматизації процесів;
- ✦ розвиненість інститутів, у тому числі регуляторних і наглядових, зростання якості прийняття ними рішень, превентивної реакції на виклики (шоки);
- ✦ рівень безробіття в країні.

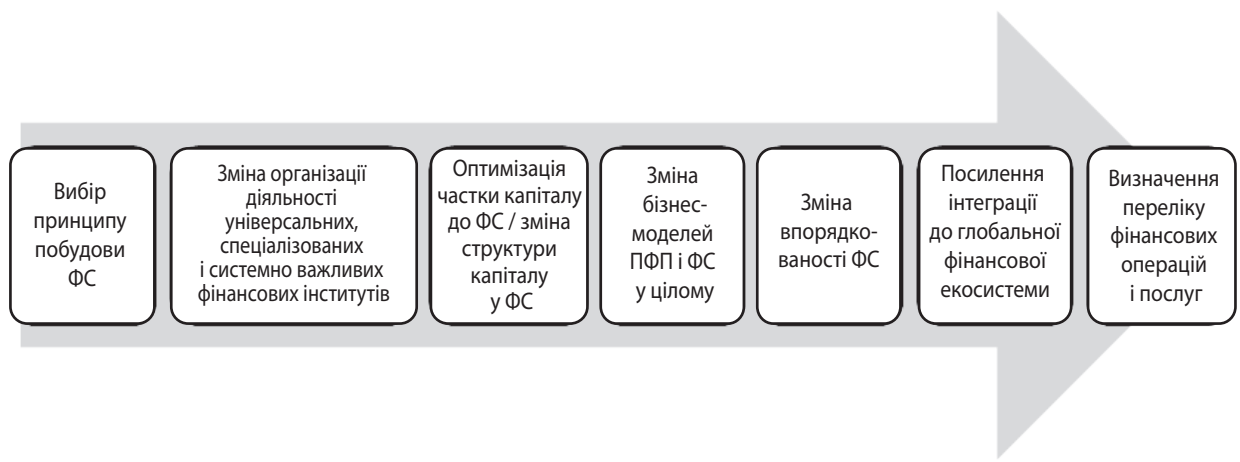
Особливої уваги потребує дослідження ризик-ландшафту трансформаційних процесів фінансового сектора, які відбуваються за рахунок структурних змін, ініційованих, здебільшого, регулятором, тому якість прийнятих рішень набуває вирішального значення. З огляду на ймовірність нерезультативних/недієвих трансформаційних змін важливо акцентувати увагу на відмінностях між поставленими стратегічними цілями та реально отриманим результатом, трансформаційну нестабільність, трансформаційне падіння чи навіть трансформаційну кризу. Найбільш складною є трансформаційна нестабільність, що виникає внаслідок незбалансованості між регресом старої та прогресом нової систем. Водночас слід пам'ятати, що швидка та рішуча відміна на формальному рівні існуючих теоретичних постулатів та інших детермінант, які координують соціально-економічну поведінку індивідів, без пропозиції нової й адекватної для суспільства шкали цінностей спричиняє трансформаційну пастку [14, с. 359].

Вищевикладене дає підстави констатувати, що трансформація фінансового сектора – керований регулятором процес, якому притаманні: підвищені ризики, розповсюдження дестабілізуючих факторів, настання інших несприятливих наслідків для фінансової стабільності, погіршення макроекономічного розвитку. Виконання фінансовим сектором своїх

функцій залежить від специфіки його організації; видів постачальників фінансових послуг; джерел капіталів; рівня розвиненості економічних відносин між постачальниками та споживачами фінансових послуг; рівня розвитку інститутів; культури корпоративного управління. Вважаємо, що трансформація фінансового сектора має два ключові напрями – організаційний і функціональний. Інституційний та інноваційний аспекти включаємо до складу організаційного та функціонального напрямів, оскільки в підсумку саме трансформація впливає на організацію та функціонал фінансового сектора.

Організаційна трансформація фінансового сектора зумовлена змінами в його організаційній структурі та в регулюванні діяльності постачальників фінансових послуг. Вона передбачає перетворення інституційної структури фінансового сектора й організації ведення фінансової діяльності. Організаційна трансформація фінансового сектора може здійснюватися в різних напрямках. Функціональна трансформація фінансового сектора передбачає переосмислення фундаментального блоку фінансової діяльності, зокрема, функцій фінансового та банківського секторів, його ролі, зміну концепцій і правил регулювання. Еволюція економічних відносин зумовила поглиблення взаємозв'язків між постачальниками та споживачами фінансових послуг та стимулювала розширення меж діяльності банків, фінтех-компаній та інших фінансових установ (рис. 3).

Між організаційним і функціональним напрямками існує тісний взаємозв'язок. Це зумовило появу поняття організаційно-функціональної трансформації, під якою розуміють «систему взаємопов'язаних змін в організації та функціях фінансової діяльності, які в сукупності забезпечують трансформацію фінансового сектора економіки та

Рис. 3. Напрями трансформації фінансового сектора

Джерело: сформовано на основі [11].

досягнення його стійкого розвитку, здатного попереджувати та нівелювати наслідки кризових явищ під впливом тенденцій як на світовому фінансовому ринку, так і на національному» [11, с. 49].

Трансформація фінансового сектора може відбуватися в різних формах:

- ✦ реструктуризація (реорганізація) фінансових установ;
- ✦ реформування функціональної складової;
- ✦ реформування регуляторної інфраструктури;
- ✦ інноваційні оновлення, які можуть стосуватися змін у характері здійснення фінансовим сектором власної діяльності, розширення продуктової лінійки, інформаційних технологій (рис. 4).

Важливо зауважити, що ці форми трансформації можуть реалізуватися одночасно з огляду на складність і комплексність трансформаційних процесів у фінансовому секторі [11].

Вважаємо, що деталізовані форми реалізації трансформації фінансового сектора доцільно згрупувати за такими ознаками:

- ✦ трансформація організації фінансового сектора, його структури й упорядкованості;
- ✦ трансформація функцій фінансового сектора, ролі та умов його функціонування в національній економіці;
- ✦ трансформація середовища функціонування фінансового сектора.

Останнім часом актуальності набуває саме реструктуризація (реорганізація) фінансового сектора, зокрема це стосується значною мірою банків. Оскільки банківська система є складовою фінансового сектора, то його зміни обов'язково транслюються на банківський сектор, і навпаки. Саме реструктуризація банківського сектора у 2014–2017 рр. і виведення з ринку близько 100 банківських установ стало найбільш масштабною трансформацією фінансового сектора України.

Таким чином, форми трансформації фінансового сектора, які проявляються через реструктуризацію, реформування, інноваційні оновлення, мають за мету виведення функціонування саме банківського сектора на якісно новий рівень, що забезпечить належне виконання банківським сектором власних функцій, сприятиме повноцінній взаємодії банківського сектора із економічними агентами.

За результатами узагальнення теоретичних досліджень та з урахуванням SWOT-аналізу фінансового сектора України, ключовими стратегічними напрямками та цільовими індикаторами його трансформації, на думку авторів, є: фінансова стабільність, макроекономічний розвиток, фінансова інклюзія, розвиток фінансових ринків, інноваційний розвиток (рис. 5). Пріоритетні напрями трансформації фінансового сектора виокремлювалися на прикладі України.

У процесі реструктуризації визначальне значення мають економічні та юридичні передумови. Економічні характеризують ситуацію на грошово-кредитному ринку, попит на фінансові, банківські продукти та послуги, які прямо впливають на розмір і види функціонуючих у країні суб'єктів фінансового сектора. Юридичні передумови проявляються через вплив державного регулювання фінансових відносин. Одні законодавчі органи встановлюють порядок і обмежують створення нових постачальників фінансових послуг, зокрема банків; інші, впливаючи на організацію фінансової діяльності, визначають інституційно-структурні зрушення у фінансовому секторі.

ВИСНОВКИ

В умовах динамічного розвитку суспільства, інноваційних перетворень, посилення взаємопов'язаності у глобальному масштабі трансформаційні процеси у фінансовому секторі є об'єктивною реальністю та спрямовані на підвищення ефективності, досягнення стабільності, зростання конкурентоспроможності, забезпечення динамічного розвитку

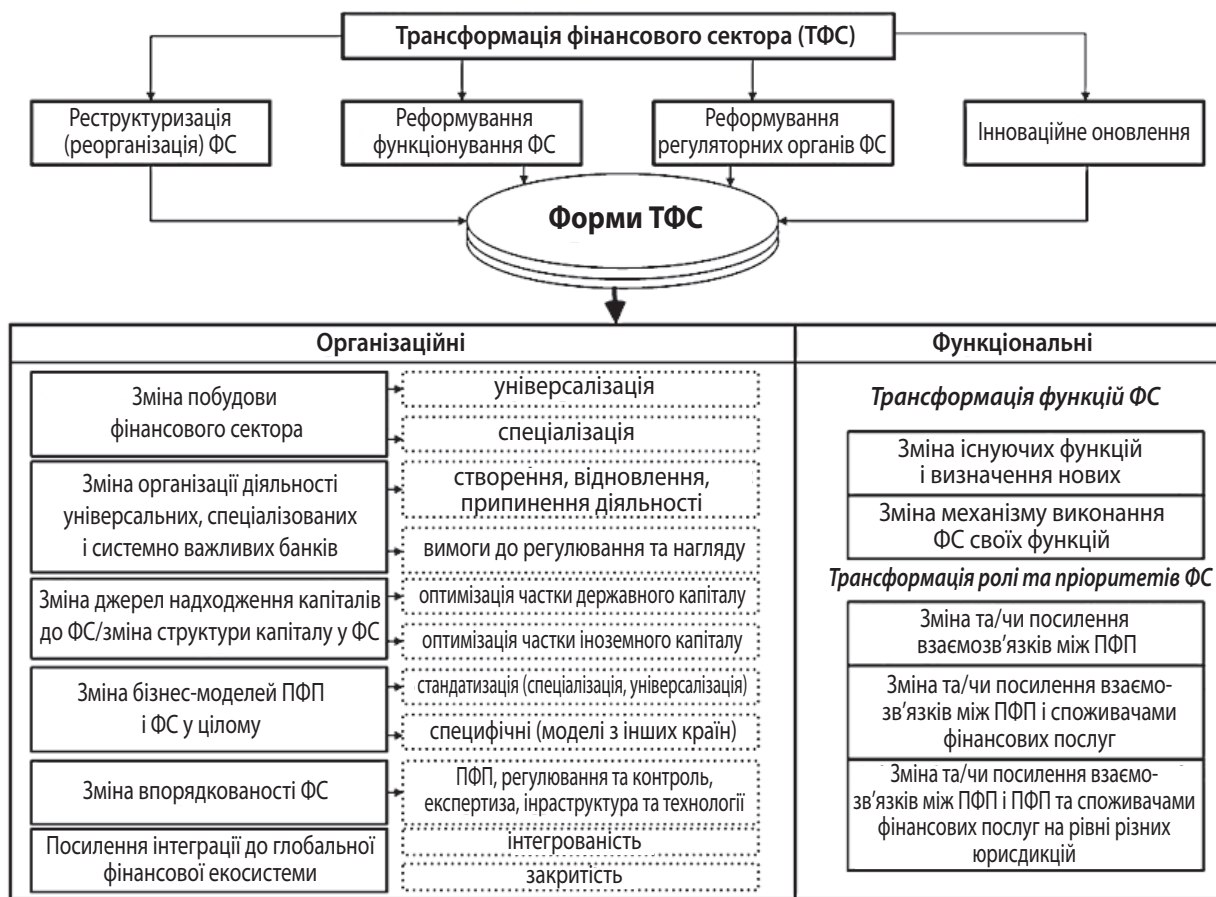

Рис. 4. Форми трансформації фінансового сектора

Джерело: авторська розробка.

та інклюзивного зростання економіки. Трансформація фінансового сектора відбувається на різних ієрархічних рівнях і пов'язана зі зрушеннями інших систем на горизонтальному та/чи вертикальному рівнях. Хоча трансформаційні процеси спрямовані на вдосконалення та прогресивний розвиток фінансового сектора, але вони супроводжуються структурними змінами, взаємопов'язаністю різних сегментів, можливістю виникнення ланцюгових реакцій і системних ризиків. Якщо трансформаційні зміни ініційовані регулятором, то вирішального значення набуває обґрунтованість прийнятих управлінських рішень. Це вимагає уваги до дослідження ризик-ландшафту трансформаційних процесів фінансового сектора та прогнозування можливих наслідків таких зрушень.

Трансформація фінансового сектора відбувається під впливом багатьох досить різноманітних чинників, які запропоновано розподілити на такі, що призводять до трансформації фінансового сектора, та чинники, що її супроводжують. Досить різними є й форми трансформації фінансового сектора, які проявляються через реструктуризацію, реформування, інноваційні оновлення та мають на меті виведення фінансового сектора на якісно новий рівень. Це забезпечить отримання прибутку як основної комерційної мети фінансового бізнесу, належне виконання

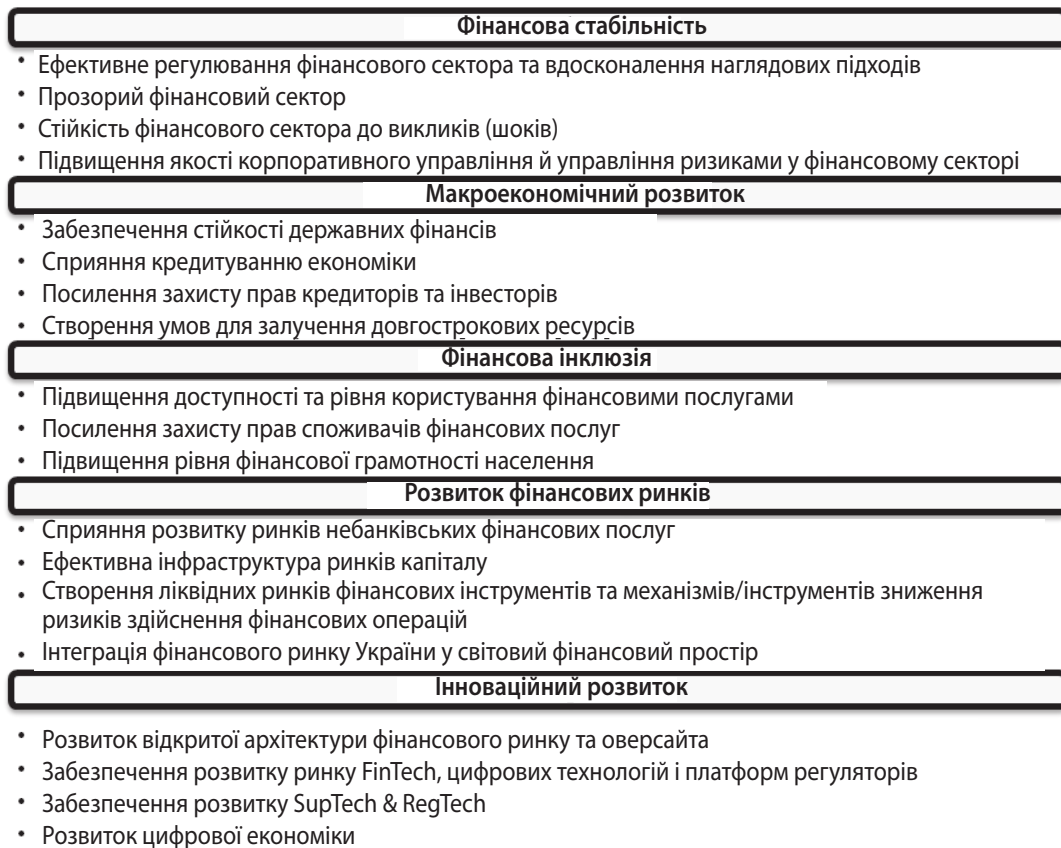
власних функцій, сприятиме повноцінній взаємодії банківського сектора із економічними агентами, що в результаті вплине й на фінансовий сектор у цілому. Особливої уваги в цьому контексті заслуговує дослідження такої форми трансформації, як реструктуризація банківської системи.

Проведене дослідження дає підстави констатувати, що трансформація фінансового сектора є складним і багатогранним процесом, однак комплексна реалізація її форм дасть змогу забезпечити високий рівень розвитку економіки та забезпечити фінансову стабільність. Водночас, трансформація фінансового сектора на сучасному етапі вимагає перегляду власної діяльності постачальниками фінансових послуг; орієнтацію на перспективний розвиток і стратегічну спрямованість, що можливе лише за умови використання інноваційних технологій, інвестування у розробку новітніх фінансових, банківських послуг і забезпечення високого рівня відповідальності перед споживачами. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Сервіс статистики пошукових запитів Google Trends. URL: <https://trends.google.com.ua/trends/?geo=UA>

Рис. 5. Пріоритетні напрями та індикатори трансформаційних процесів у фінансовій сфері

Джерело: розроблено авторами [15].

- Zelenu M. Machine/organism dichotomy and free-market economics: Crisis or transformation? *Human Systems Management*. 2010. Vol. 29. P. 191–204. DOI: 10.3233/HSM-2010-0725
- Herrendorf B., Rogerson R., Valentyni A. Growth and Structural Transformations / NBER, April 2013. URL: <https://www.nber.org/papers/w18996>
- Васильченко З. М. Трансформація діяльності комерційних банків в економіці держави : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.04.01. Київ, 2006. 32 с.
- Чернюк Л. Г. Трансформаційні процеси в економіці України та її регіонах: проблеми та перспективи. *Збірник наукових праць ВНАУ*. 2011. № 1. С. 252–256.
- Азаренкова Г. М., Самородов Б. В., Олефір Є. А. Побудова стратегічних орієнтирів розвитку регіонального банківського сектора. *Międzynarodowy Zbiór prac naukowych «Współpraca Europejska»*. 2015. Vol. 2. Part 2. P. 25–38.
- Краснова І. В. Управління активами на інтегрованих фінансових ринках : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.081. Київ, 2018. 39 с.
- Гусева О. Ю. Управління стратегічними змінами: теорія і прикладні аспекти : монографія. Донецьк : Ноулдж, 2014. 395 с.
- Трансформаційні процеси у фінансовому секторі національної економіки: теорія, методологія, моделювання : монографія / за заг. ред. О. І. Барановського. Київ : ДВНЗ «Університет банківської справи», 2017. 488 с.
- Єгоричева С. Б. Інноваційна діяльність комерційних банків: стратегічні аспекти: монографія. Полтава : ТОВ «АСМІ», 2010. 348 с.
- Дрозд І. В. Організаційно-функціональна трансформація банківського сектора економіки України : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08. Київ, 2019. 255 с.
- Трансформаційні процеси і регуляторна політика в економіці України : монографія / за заг. ред. Ф. О. Ярошенка. Ірпінь : Національна академія ДПС України, 2004. 222 с.
- Барановський О. І. Зміст трансформаційних процесів в економічних системах. *Вісник Університету банківської справи*. 2017. № 1. С. 3–14. DOI: [https://doi.org/10.18371/2221-755x1\(28\)2017114437](https://doi.org/10.18371/2221-755x1(28)2017114437)
- Барановський О. І. Філософія безпеки : монографія : у 2 т. Київ : УБС НБУ, 2014. Т. 2 : Безпека фінансових інститутів. 715 с.
- Стратегія розвитку фінансового сектора України до 2025 року / Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/regulatory-finansovogo-rinku-zatverdili-strategiyu-rozvitku-finansovogo-sektoru-ukrayini-do-2025-roku>

REFERENCES

- Azarenkova, H. M., Samorodov, B. V., and Olefir, Ye. A. "Pobudova stratehichnykh oriientyriiv rozvytku regionalnoho bankivskoho sektora" [Building Strategic Guidelines for the Development of the Regional Banking Sector]. *Międzynarodowy Zbiór prac naukowych «Współpraca Europejska»*, part 2, vol. 2 (2015): 25-38.

- Baranovskiy, O. I. "Zmist transformatsiinykh protsesiv v ekonomichnykh systemakh" [Substance of Transformational Processes in Economic Systems]. *Visnyk Universytetu bankivskoi spravy*, no. 1 (2017): 3-14. DOI: [https://doi.org/10.18371/2221-755x1\(28\)2017114437](https://doi.org/10.18371/2221-755x1(28)2017114437)
- Baranovskiy, O. I. *Filosofia bezpeky* [Safety Philosophy], vol. 2. Kyiv: UBS NBU, 2014.
- Cherniuk, L. H. "Transformatsiini protsesy v ekonomitsi Ukrainy ta yii rehionakh: problemy ta perspektyvy" [Transformation Processes in the Economy of Ukraine and Its Regions: Problems and Prospects]. *Zbirnyk naukovykh prats VNAU*, no. 1 (2011): 252-256.
- Drozd, I. V. "Orhanizatsiino-funktsionalna transformatsiia bankivskoho sektora ekonomiky Ukrainy" [Organizational and Functional Transformation of the Banking Sector of the Ukrainian Economy]: *dys. ... kand. ekon. nauk : 08.00.08*, 2019.
- Herrendorf, B., Rogerson, R., and Valentynyi, A. "Growth and Structural Transformations". *NBER*, April 2013. <https://www.nber.org/papers/w18996>
- Husieva, O. Yu. *Upravlinnia stratehichnymy zminamy: teoriia i prykladni aspekty* [Strategic Change Management: Theory and Applied Aspects]. Donetsk: Noulidzh, 2014.
- Krasnova, I. V. "Upravlinnia aktyvamy na intehrovanykh finansovykh rynkakh" [Asset Management in Integrated Financial Markets]: *avtoref. dys. ... d-ra ekon. nauk : 08.00.081*, 2018.
- "Servis statystyky poshukovykh zapytiv Google Trends" [Google Trends Search Statistics Service]. <https://trends.google.com.ua/trends/?geo=UA>
- "Stratehiia rozvytku finansovoho sektoru Ukrainy do 2025 roku" [Strategy for the Development of the Financial Sector of Ukraine until 2025]. Natsionalnyi bank Ukrainy. <https://bank.gov.ua/ua/news/all/regulyatori-f finansovogo-rinku-zatverdili-strategiyu-rozvitku-f finansovogo-sektoru-ukrayini-do-2025-roku>
- Transformatsiini protsesy i rehuliatorna polityka v ekonomitsi Ukrainy* [Transformational Processes and Regulatory Policy in the Economy of Ukraine]. Irpin: Natsionalna akademiia DPS Ukrainy, 2004.
- Transformatsiini protsesy u finansovomu sektori natsionalnoi ekonomiky: teoriia, metodolohiia, modeliuвання* [Transformational Processes in the Financial Sector of the National Economy: Theory, Methodology, Modeling]. Kyiv: DVNZ «Universytet bankivskoi spravy», 2017.
- Vasylchenko, Z. M. "Transformatsiia diialnosti komertsii bankiv v ekonomitsi derzhavy" [Transformation of the Activity of Commercial Banks in the Economy of the State]: *avtoref. dys. ... d-ra ekon. nauk : 08.04.01*, 2006.
- Yehorycheva, S. B. *Innovatsiina diialnist komertsii bankiv: stratehichni aspekty* [Innovative Activity of Commercial Banks: Strategic Aspects]. Poltava: TOV «ASMI», 2010.
- Zeleny, M. "Machine/organism dichotomy and free-market economics: Crisis or transformation?" *Human Systems Management*, vol. 29 (2010): 191-204. DOI: 10.3233/HSM-2010-0725